

§ 77

Kulttuuri- ja kirjastolautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista säädetyn lain, ns. vanhuspalvelulain mukaisesta suunnitelmasta

HEL 2015-001023 T 06 01 02

Lausunto

Kulttuuri- ja kirjastolautakunta antoi asiasta seuraavan lausunnon:

Kulttuuri- ja kirjastolautakunta pitää hyvänä, että ohjelmassa kulttuurinen ja demokratianäkökulma on nostettu esiin osana ikääntyvän väestön hyvinvoinnin edistämistä.

Kulttuurin hyvinvointivaikutukset on osoitettu sekä lukuisissa tutkimuksissa että käytännön hankkeissa. Taiteella sekä kulttuurisella tekemisellä ja osallistumisella on osoitetusti positiiviset vaikutukset myös ikääntyneille. Kulttuurin tekemisellä ja kokemisella voidaan vahvistaa myös ikääntyneiden elämänlaatua, luovuutta, merkityksellisyyden kokemista, itsetuntemusta, itseilmaisua, voimavaroja ja eheytymistä. Taide ja kulttuuri tarjoavat erityisen tavan tukea ikäihmisten toimintakykyä ja toimijuutta. Keskeisenä mahdollisuutena tässä on ns. taiteen soveltavan käytön lisääminen osana hyvinvointipalveluja.

Kulttuurisen vanhustyön osalta valtakunnallisesti on käynnissä merkittävää kehittämistyötä. Kulttuurin näkökulmaa on mahdollista - ja syytä - syventää ja laajentaa sekä Stadin ikäohjelman verkostotyöskentelyssä että seuraavalla ohjelmakaudella. Tässä keskeisellä sijalla on ylihallintokuntaisen yhteistyön mahdollisuuksien vahvistaminen sekä monihallintokuntaisesti toteutetut ja seurattut toimenpiteet, esim. ikäihmisille suunnatun kulttuurisisältöihin keskittyvän vapaaehtoistyön lisäämiseksi. Hankemaisen toiminnan sijaan on syytä pyrkiä hyvien käytäntöjen jakamiseen ja sellaisten toimintamallien luomiseen, joilla tuetaan vanhustyön toteuttamisen arkea. Kulttuurisen näkökulman huomioiminen edellyttää usein aivan uudenlaista asiantuntijuutta ja osaamista moniammatillisessa ja -alaisessa palvelutuotannossa.

Ohjelmassa korostetaan asukasosallisuutta ja asiakkaiden mahdollisuuksia vaikuttaa palveluiden kehittämiseen, suunnitteluun ja toteutukseen. Tämä on keskeistä myös ikääntyneiden kulttuuripalveluiden kehittämisessä ja toteuttamisessa. On myös

12.05.2015

jatkossa tärkeää, että kulttuurikeskus ja kirjasto ovat mukana luomassa kaupunkiyhteisiä osallistumisen mahdollisuuksia myös ikääntyneille.

Kulttuurivaikutusten ja palvelujen yhteiskehittämisen lisäksi kirjastoilla on tärkeä rooli demokratian vahvistajina laajemminkin. Kirjastot ovat yhä enemmän lähidemokratian tiloja, joissa päättäjät, kaupunginosa-aktiivit ja tavalliset kuntalaiset voivat kohdata ja jakaa ja kehitellä ajatuksiaan koko kaupungin tulevaisuudesta. Kaupunginjohtajan käynnistämä 'Kirjastot asukkaiden toiminnan tukena' –hanke tiivistää kirjaston ja asukasaktiivisuuden suhdetta. Ikäihmisten on helppo osallistua tähän toimintaan, koska kirjastot ovat luonteeltaan lähipalvelua.

Esittelijä

kulttuurijohtaja
Stuba Nikula

Lisätiedot

Reetta Sariola, kulttuurisuunnittelija, puhelin: 310 32987
reetta.sariola(a)hel.fi
Tuula Haavisto, kirjastotoimen johtaja, puhelin: 310 85500
tuula.haavisto(a)hel.fi

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Lausuntoehdotus

Lausunto on ehdotuksen mukainen.

Esittelijän perustelut

Kaupunginhallitus on pyytänyt 1.6.2015 mennessä kulttuuri- ja kirjastolautakunnalta lausuntoa ns. vanhuspalvelulain mukaisesta ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemista ja hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamista koskevasta suunnitelmasta "Stadin ikäohjelmasta", jonka sosiaali- ja terveyslautakunta on hyväksynyt 10.3.2015 § 85.

[Stadin ikäohjelma 2015–2016](#)

Lausuntoa on pyydetty lisäksi kiinteistö-, kaupunkisuunnittelu-, liikunta- ja yleisten töiden lautakunnalta, suomenkielisen ja ruotsinkielisen työväen johtokunnilta, Liikennelaitos -liikelaitoksen johtokunnalta sekä tietokeskuksesta.

Suunnitelman kuvailu

12.05.2015

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvuluista (niin sanottu vanhuspalvelulaki) tuli voimaan asteittain 1.7.2013 alkaen. Lain tarkoituksena on tukea ikääntyneen väestön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista sekä parantaa ikääntyneiden mahdollisuuksia osallistua elinoloihinsa vaikuttavien päätösten valmisteluun ja tarvitsemiensa palvelujen kehittämiseen.

Kunnan tulee valtuustokausittain suunnitella, miten lain tavoitteet kunnassa toteutetaan. Helsingissä vanhuspalvelulain mukaista suunnitelmaa toteutetaan monihallintokuntaisesti sosiaali- ja terveystalvuston koordinoimana käyttämällä toimeenpanosuunnitelmana Stadin ikäohjelmaa. Stadin ikäohjelmassa kuvataan palvelutarpeisiin vaikuttavia tekijöitä, palvelujen riittävyttä ja laatua sekä esitetään hyvinvointia edistäviä toimenpiteitä, joita toteutetaan lain edellyttämän laajan yhteistyön hengessä vuosien 2015-2016 aikana.

Stadin ikäohjelmaa on valmisteltu laajapohjaisessa verkostossa, jossa on ollut kattavasti osallistujia eri virastoista ja liikelaitoksista, järjestöistä, vanhusneuvostosta ja palvelukeskusten asiakasneuvostoista. Asukastilaisuuksissa koottiin mielipiteitä siitä, mikä Stadin ikäohjelmassa on ikääntyneille tärkeintä. Ohjelman seurannassa vanhusneuvostolla on keskeinen rooli. Vanhusneuvostolle raportoidaan toimenpiteiden etenemisestä vuosittain.

Stadin ikäohjelman ensimmäinen osio sisältää nykytilan kuvauksen, johon selvitetään ikääntyneiden hyvinvoinnin tilaa, palvelujen tarvetta, riittävyttä ja laatua. Toisessa osassa on koottu yhteiset tavoitteet ja toimenpiteet ikääntyneiden helsinkiläisten terveystalv- ja hyvinvointierojen kaventamiseksi 2015–2016. Kolmannessa osassa kuvataan ohjelman toteuttamista eli etenemisen, seurannan ja arvioinnin prosesseja.

Kulttuurikeskuksen kulttuurisen vanhustyön suunnittelija on osallistunut tiiviisti ohjelman valmisteluun ja osallistanut suunnitelman esivalmistelussa myös kulttuurikeskuksen työntekijöitä. Tässä työskentelyssä ohjelman valmisteluun on peilattu kulttuurikeskuksen strategisia tavoitteita ja painoalueita.

Ikäihmisten kulttuuripalveluiden nykytilan kuvaus

Suunnitelmassa kuvataan kulttuurisektorin osalta kulttuurikeskuksen ja kirjaston ikääntyneille tarjoamia kulttuuripalveluita. Lisäksi vapaa-aikasektorilta kuvataan liikuntaviraston, Arbiksen ja työväenopiston palveluita.

Kirjastoverkko on kattava: 37 kirjastoa, 10 laituskirjastoa ja 2 kirjastoautoa palvelee kaikenikäisiä monipuolisena kohtauspaikkana.

12.05.2015

Kirjaston käyttäjien ikäjakaumaa on tilastoitu: noin 60-70 -vuotiaista yli 30 prosenttia on käyttänyt kirjastoa kuluneen vuoden aikana. Lukeminen ja uuden oppiminen edistävät henkistä vireyttä ja aivoterveyttä. Kirjastot järjestävät erilaisia tapahtumia, kuten luku- ja kirjallisuuspiirejä, kirjailijavierailuja, keskusteluja, konsertteja ja näyttelyitä asukkaiden tarpeet huomioon ottaen. Vapaaehtoistyö kirjastossa tarjoaa mahdollisuuden toimia aktiivisena kansalaisena esimerkiksi satutunnin tai kielikahvilan pitäjänä, askartelun vetäjänä, ääneenlukijana, lukupiirin vetäjänä tai tietotekniikan vertaisohjaajana. Verkkopalvelut helpottavat liikuntaesteisten henkilöiden kirjaston käyttöä. Verkkopalvelujen kautta käytettävissä ovat HelMetin e-aineistot: kirjat, äänikirjat, musiikki, elokuvat, lehdet, kielikurssit ja tietokannat. Kirjaston kotipalvelu palvelee kotona asuvia, jotka eivät iän, sairauden, vamman tai lii-kuntaesteiden vuoksi pääse itse kirjastoon. Kotipalvelun asiakkaiden käytettävissä on koko HelMet -kirjastojen aineisto. Vuoden 2014 lopussa kotipalvelussa oli asiakkaita 390 ja palveluita on toistaiseksi riittävästi. 10 laitoskirjastoa tarjoaa virkistystä, tietoa ja elämyksiä sairaaloiden, laitosten ja palvelukeskusten asiakkaille. Henkisen hyvinvoinnin tukeminen kohentaa elämänlaatua ja edistää kuntoutumista.

Kulttuurikeskus on ryhtynyt kehittämään ikääntyneiden kulttuuripalveluja 2010-luvulta lähtien. Sosiaali- ja terveystieteiden ja kulttuurikeskuksen yhteinen kulttuurisuunnittelijan tehtävä, jossa erityisalueena on vanhustyö, perustettiin vuonna 2011. Kulttuurisuunnittelijan tehtävänä on kehittää ikääntyneiden kulttuuripalveluja sekä vahvistaa taiteen, kulttuurin ja luovuuden asemaa vanhustyössä. Kulttuurisuunnittelijan työnkuva perustuu tutkittuun tietoon ja käytännön kokemuksiin taiteen ja kulttuurin merkityksestä ihmisen hyvinvoinnille ja terveydelle.

Tiedon ja osaamisen lisääminen ja jakaminen on keskeinen osa kulttuurikeskuksen kulttuurista vanhustyötä. Tietoa välitetään mm. kulttuurikeskuksen ylläpitämän Troppi-verkoston kautta. Yhteistyötä ja kokemuksia jaetaan myös hakemalla aktiivisesti aihepiiriin kehittämiseen hankerahoitusta. Vuosina 2011-2013 EU-rahoituksella toteutetun Osaattori-hankkeen tavoitteena oli vahvistaa taiteilijoiden työmahdollisuuksia ja samalla tarjota vanhuspalveluyksiköihin kulttuuria ja taidetta. Sosiaali- ja terveystieteiden kanssa on viime vuosina kehitetty hoiva- ja hoitotyöhenkilökunnan kulttuurisiin menetelmiin liittyvää täydennyskoulutusta sekä valmisteltu virikeohjaajien nimikkeeseen muutosta kulttuuriohjaajiksi. Vuonna 2015 julkaistaan kulttuurikeskuksen tilaama selvitys eri tahojen kulttuuriselle vanhustyölle suuntaamista avustuksista.

12.05.2015

Kulttuurikeskus on pyrkinyt rohkaisemaan ja edistämään taiteen ammattilaisten mahdollisuuksia työskennellä perinteisen taiteen kentän ulkopuolella. Tämän on mahdollistanut se, että taidetoimijat ovat voineet hakea avustusta erilaisen toiminnan kehittämiseen vaikkapa iäkkäiden hoivakodeissa. Vuonna 2013 esimerkiksi Teatteri Takomolle myönnettiin erityinen kolmevuotinen kehityshankeavustus Töölön monipuolisessa palvelukeskuksessa toteutettavaan pilottiin. Hankkeen tavoitteena oli analysoida, miten teatteritaide voi olla osa arkea ikäihmisten hoivakodissa.

Kulttuurikeskuksen omia kulttuuripalveluita tuottavia toimipaikkoja ovat Annantalo, Caisa, Kanneltalo, Malmitalo, Savoy-teatteri, Stoa ja Vuotalo. Toimipisteiden tavoitteena on tarjota kohtuuhintaisia ja myös keskustan ulkopuolella sijaitsevia kulttuuripalveluita kaikenikäisille helsinkiläisille. Tämän lisäksi erityisesti Kanneltalossa, Malmitalossa, Stoassa ja Vuotalossa tuotetaan erityisohjelmaa ikääntyneille. Viime vuosina aluetalot ovat myös solmineet kummihoivakoti-yhteistyömuotoja. Esimerkiksi idässä sijaitsevan Stoaan kummiyksikkönä toimii Itäkeskuksen palvelutalo. Ruotsinkielisten ikäihmisten SeniorÖst, -Väst ja -Nord -verkostoissa järjestetään ohjelmaa ikääntyneille yhdessä järjestöjen kanssa. Kulttuurikeskuksen asiakastyytyväisyyskyselyiden perusteella kulttuurikeskuksen toimipaikkojen kävijöistä yli 65-vuotiaita on n. 25 % (pl. Annantalo):

Vuonna 2013 aloitettiin Helsingin kulttuurikeskuksen ja sosiaali- ja terveysviraston yhteisenä hankkeena kulttuurikaveritoiminta. Keväästä 2014 lähtien tarjolla on ollut myös ruotsinkielistä Kulturkompis-toimintaa. Kulttuurikaveritoiminnassa vapaaehtoiset kulttuurikaverit lähtevät kaupunkilaisten seuraksi erilaisiin kulttuuritapahtumiin. Asiakas voi olla kuka tahansa helsinkiläinen, jota yksin lähteminen ei huvita tai joille osallistuminen kulttuuritapahtumaan esimerkiksi fyysisen kunnon vuoksi on vaikeaa. Kulttuurikaverin seura on ilmaista ja kulttuurikaverin kanssa voi päästä alennuksella 15 eri kulttuurikohteen esityksiin, tapahtumiin ja näyttelyihin. Asiakkaan lippu maksaa näihin kohteisiin korkeintaan 5 € ja osaan toiminnassa mukana olevista kohteista pääsee kulttuurikaverin kanssa ilmaiseksi. Erityisen tärkeäksi kohderyhmäksi toiminnalle on määritelty ikäihmiset ja toiminnan viestintää ja markkinointia on siksi suunnattu ikäihmisille.

Ikäihmisten kulttuuripalveluita koskevat toimenpiteet

Ohjelmassa hallintokuntien yhteisiä toimenpiteitä on viisi:

1. ”Tieto käyttöön ja voimaa vaikuttamiseen”
Tavoitteena on turvata ikääntyneiden mahdollisuudet aktiiviseen osallistumiseen, vaikuttamiseen ja tiedon saantiin.

12.05.2015

2. "Iätöntä asumista"
Tavoitteena on parantaa ikääntyneiden asumista ja lisätä kotona asumisen mahdollisuuksia.
3. "Luotuja liikkumaan"
Tavoitteena on lisätä ikääntyneiden mahdollisuuksia liikkumiseen, liikuntaan ja arkiaktiivisuuteen, mm. mahdollisuuteen osallistua erilaisiin kulttuuripalveluihin.
4. "Muistiystävällinen Helsinki"
Tavoitteena on ottaa huomioon kasvava muistisairaiden määrä Helsingissä, esim. varmistamalla muistisairaille ihmisille ja heidän läheisille oikea-aikaista tukea, hoitoa, kuntoutusta ja palveluja sekä vahvistaa osaamista hyödyntämällä monipuolisesti materiaaleja ja keinoja.
5. "Käyttäjälähtöiset palvelut"
Tavoitteena on järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut asukkaita ja asiakkaita kuullen.

Ikäohjelman viittä toimenpidettä viedään eteenpäin yhteistyöverkostoissa, jotka organisoituvat, kun suunnitelma on käsitelty sosiaali- ja terveyslautakunnassa. Toimenpiteet toteutetaan vuosien 2015 - 2016 aikana. Verkostot ovat avoimia yhteistyön muotoja eivätkä edellytä toimiakseen erillisiä nimeämispäätöksiä. Eri toimenpiteillä on omat vastuuvirastonsa.

Kulttuurikeskus on mukana Luotuja liikkumaan - ja Muistiystävällinen Helsinki - sekä kirjasto Luotuja liikkumaan -toimenpidettä toteuttavissa verkostoissa.

Jatkotyöskentelyssä kulttuurikeskus ja kirjasto osallistuvat suunnitelman eri osioita työstäviin verkostoihin sekä tuovat näkyviin kulttuurin tarjoamia mahdollisuuksia vanhuksille suunnatuissa hyvinvointipalveluissa.

Esittelijä

kulttuurijohtaja
Stuba Nikula

Lisätiedot

Reetta Sariola, kulttuurisuunnittelija, puhelin: 310 32987
reetta.sariola(a)hel.fi
Tuula Haavisto, kirjastotoimen johtaja, puhelin: 310 85500
tuula.haavisto(a)hel.fi

Oheismateriaali

12.05.2015

2	Yli 65-vuotiaat tieke.pdf
3	Helsingin sosiaali- ja terveystieteiden ikätyöryhmä.pdf

Päätöshistoria

Sosiaali- ja terveystieteiden lautakunta 10.03.2015 § 85

HEL 2015-001023 T 06 01 02

Päätös

Sosiaali- ja terveystieteiden lautakunta päätti hyväksyä ikätyntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystieteiden palveluista säädetyn lain 980/2012, niin sanotun vanhuspalvelulain 5 §:n mukaisen suunnitelman. Suunnitelma vuosille 2015 - 2016 koostuu kaupungin strategiaohjelmasta 2013 - 2016, Stadin ikäohjelma –nimisestä toimeenpanosuunnitelmasta, ikätyntyneille tarkoitettujen Helsingin sosiaali- ja terveystieteiden palveluiden kuvauksesta sekä Helsingin tietokeskuksen tuottamista ikätyntyntä väestöä koskevista tilastotiedoista.

Lisäksi sosiaali- ja terveystieteiden lautakunta päätti esittelijän ehdotuksesta poiketen yksimielisesti lisätä Stadin ikäohjelman lukuun neljä kolmannen kappaleen toisen virkkeen jälkeen tekstin "Asianomaiset lautakunnat seuraavat toimenpiteiden etenemistä vanhusneuvoston kannanottojen ja lausuntojen pohjalta sekä strategisten tavoitteiden ja toimintasuunnitelmataavoitteiden seurannan yhteydessä."

Sosiaali- ja terveystieteiden lautakunta päätti esittää kaupunginhallitukselle, että - suunnitelma viedään vanhuspalvelulain 5 §:n mukaisesti kaupunginvaltuustolle hyväksyttäväksi osana kaupungin strategista suunnittelua ja esittelijän ehdotuksesta poiketen, että - kaupunginhallitus pyytäisi hallintokunnilta selvitystä ohjelman toteuttamisen vaatimista resursseista ennen, kuin se esitetään valtuustolle.

Käsittely

10.03.2015 Esittelijän ehdotuksesta poiketen

Vastaehdotus 1:

Anna Vuorjoki: Lisätään kappaleen 2 loppuun teksti:

"Lisäksi sosiaali- ja terveystieteiden lautakunta esittää kaupunginhallitukselle, että kaupunginhallitus pyytäisi hallintokunnilta selvitystä ohjelman toteuttamisen vaatimista resursseista ennen, kuin se esitetään valtuustolle."

12.05.2015

Kannattajat: Jouko Malinen

Vastaehdotus 2:

Anna Vuorjoki: Lisätään Stadin ikäohjelmaan lukuun 4 kolmannen kappaleen toisen virkkeen jälkeen teksti:

"Asianomaiset lautakunnat seuraavat toimenpiteiden etenemistä vanhusneuvoston kannanottojen ja lausuntojen pohjalta sekä strategisten tavoitteiden ja toimintasuunnitelmatavoitteiden seurannan yhteydessä."

Kannattajat: Jouko Malinen

Sosiaali- ja terveyslautakunta hyväksyi yksimielisesti jäsen Anna Vuorjoen vastaehdotuksen.

1 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus: Lisätään kappaleen 2 loppuun teksti:

"Lisäksi sosiaali- ja terveyslautakunta esittää kaupunginhallitukselle, että kaupunginhallitus pyytäisi hallintokunnilta selvitystä ohjelman toteuttamisen vaatimista resursseista ennen, kuin se esitetään valtuustolle."

Jaa-äännet: 3

Maija Anttila, Sirpa Asko-Seljavaara, Sami Heistaro

Ei-äännet: 6

Gunvor Brettschneider, Rene Hursti, Joonas Leppänen, Jouko Malinen, Tuomas Tuure, Anna Vuorjoki

Tyhjä: 3

Katriina Juva, Leena Riittinen, Markku Vuorinen

Poissa: 1

Seija Muurinen

Sosiaali- ja terveyslautakunta hyväksyi äänin 6 - 3 (3 tyhjää, 1 poissa) jäsen Anna Vuorjoen vastaehdotuksen.

24.02.2015 Pöydälle

Esittelijä

virastopäällikkö
Hannu Juvonen

Lisätiedot

Juha Jolkkonen, osastopäällikkö, puhelin: 310 52482
juha.jolkkonen(a)hel.fi
Helena Soini, erityissuunnittelija, puhelin: 310 46933

12.05.2015

helen.soini(a)hel.fi